

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — **Előfizetési ár** egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — **Hirdetések** díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű **közlemények** a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

 A jövő évre szóló előfizetések beküldésére tisztelettel kérem e Lap pártolóit s járatóit. A Lap elve, álláspontja és szelleme marad rendületlenül az eddigi.

S z e r k e s z t ő.

Magyarországi protestantismus.

Az idő oly nyommasztó terhet rak reánk, mind az anyagi, mind a szellemi téren oly erős küzdelmeknek vagyunk kitéve, hogy szinte kétséssé válik előttünk a jövő, s a kibontakozáshoz gyengül reményünk, s már-már hinni véljük, hogy újra elő áll a c h a o s, melyből egy ujvilág teremtése fog előállani, minthogy így szól az Ur: „Még bántam, hogy embert teremtettem.“

A dolgok folyása még a leghenyébb embert is tette készletti.

Előttünk van egy tenger, két hajót látunk rajta, egyik küzd a hullámokkal, a viharral, a hajó összes népsége talpon áll s a hajó — mely az övé is — megmentésén fáradozik. A másik hajó szédítő gyorsasággal halad, a bent levők egyrésze örült szenvedélylyel véli e rohanásba feltalálni a végtelenséget, míg egy másik része remeg s várja minden pillanatban a végveszélyt. Az árboczfá már recseg. Ott egy szikla, mely halálként áll a hajó előtt. A félelem azonban még nem nőtt annyira, hogy a hajó megállítására egy akarat lenne parancsoló. — A helyzetet uraló vezérférfiak, absolute vezetik a tömeg gondolkodását, melyet csak egy iszonyu, egy borzalmas catastropha leend képes megsemmisíteni.

Im e hasonlatban bent rejlik a magyar protestantismus jelen sorsa.

A hithűek küzdenek az akadályokkal, a nehézségekkel, ép ez az erős küzdelem az, mely haladásunkat oly lassúvá, fejlődésünket csekélylyé teszi.

Az akadályok, melyek előttünk állanak, oly nagy számmal vannak, hogy a munkást elcsüggeszteni inkább, mint bátorítani képesek. S e fájdalmat sokszorosítja azon szomorú valóság, mely szerint igen találóan minden igaz,

hitelvhű protestáns alkalmazhatja e hajdankori keserv kifejezést „et tu mi fili.“

De tárgyamtól maj eltértem, midőn a keservérzelemnek adok kifejezést. Nem az jelenben az én célom, hanem az, hogy miként lenne megalapítható a magyar protestantismus, úgy hogy az dicső jövővel birjon, melyet sem külső belemelés megsemmisíteni képes ne legyen.

Mi magyarok szabadság szeretők vagyunk, bár még nincs oly értelmi fejlődésünk, hogy szabadságunkkal helyesen és körülményszerűleg élni, képesek volnánk. A szabadságból könnyen szabandonezságot alkotunk.

A protestantismus világszerte a szabadság fátylavője volt s jelenben is az.

Ez volt főképp az az erő, mely a protestantismusnak hazánkban termő talajt adott.

Fájdalom azonban, hogy a protestantismus terjedése hazánkban, alig a bejövétel után, visszaesést szenvedett, melyet sokan, még a történet írók is, Pázmánnak tulajdonítanak — én azonban a visszaesést okát a hely. hitvallásuk és az ág. hitvallásuk között uralkodott erős ellentétállásban, torzalkodásban találok.

Ez nehezítette, vagy jobban mondva akadályozta meg hazánkban a protestantismus erős és egészséges szervekedését, ez állított a protestantismusnak bizonytalan jövőt. Őseink a martyrok küzdöttek a lételeért s szenvedéseik izzadsága és vére megszerezte a l é t e l t. S mi történt tovább? Mondjuk ki bátran: s e m m i. Elhanyagoltuk kötelességeinket s midőn a létel meg volt, nem törekedtünk oly s z e r v e z e t e t állítani, mely a létel örökre s ennek fejlődését, terjedését a jövőben biztosítani elég erővel bírta.

Beértük az országos törvényekkel, de b e l ü g y e i n k e t a legnagyobb lazaságba hagytuk, ép úgy tettünk, mint azaz ember, ki házának külsejét védő eszközökkel körül veszi, belőlről pedig nem tesz semmit, egyszer csak leszakad a padlás, összedőlnek a közfalak, a bentlevőket eltemetik. — Mi haszna most már a védeszközöknek?

Alkotmányos országban élünk, hol nem hihetjük, hogy egyházunkra külső veszély jöhetne mostanába, d e b e l s ő t ű z t á m a d t, e tüzet kell eloltani s úgy

intézkedni, hogy többé ilyen élő gyökeret megtámadó veszély ne jöhessen létre.

Ha régente ostromolta egyházunkat egy külső hatalom ott megvédte a protestántismust a hithűség.

De most, midőn a farkas a juh nyáj közé beszökött báránybörbe, midőn bent van az ellen körünkben, mi a védő akkor?

Ezek az ellenek, a pánszlávok, a rakoncátlan modernek, a protestáns jezsuiták. — Igazán mondhatjuk „veszély van a kapu előtt.“ Ez ellen védelem a társulás, egyesülés, az igazelműek tömörülése.

Hol van a magyar protestántizmus?

A protestáns egylet szól: „Én vagyok a magyar protestántizmus.“

A pánszláv párt szól: én vagyok a magyarhoni protestántizmus.

És azok, a kik csakugyan alkotják a „magyar protestántizmust,“ kik dogmáikhoz hűek, vallásosak, s működésüket sem a felekezet, sem a haza ellen nem fordítják, azok némák, azok nem szólnak.

Meglehet hogy helyesen teszik, azonban én bátor vagyok kijelenteni, hogy az ellenséget soha nem kell kicsinyíteni. Magába az ügy nemességében bizni, s a mellett semmi rendszerezéstevékenységet ki nem fejtteni, vakmerőség.

Tettekre kell tehát kelnit azoknak, kik látják a bajt, összevetett vállal munkálkodni.

A hely. hitvallásuk és ág. hitvallásuk között jelenben barátság, testvéries szeretet uralkodik, mely körülmény felette alkalmas arra, hogy némely dolgokban egyesített erővel működhessünk.

Az oly törekvés, minőt a pesti theologiai intézettel próbáltak, nem vezet célhoz. Hol anyagi közös dolgok vannak, ott könnyű visszavonást teremteni. Társsal a lmi uton kell kifejteni a kitartó munkásságot, az egyesülést, mely a felekezet lételemét megsemmisíteni nem törekszik.

A magyar protestántizmus ellenei a pánszlávok, az alapnélküli s szabaddómivések újabb kiadásu modernei sorakoznak és társulás által igyekeznek népet boldogító (?) eszméiket megvalósítani.

S azok, kik a magyar protestántizmus hű örei, még eddig szétszakadozottan, minden társulás nélkül nézik a roncsoló hadjáratot.

Ha őszinte a magyar protestántizmus iránti ragaszkodásunk, szeretetünk, nincs természetesebb dolog, mint a hatás ellenhatását felfogni, a harcztot elfogadni s az igaz ügy mellett viaskodni.

Általános óhaj a hithűeknél, a zsinat. De ha most a zilált körülmények között tartatnék, azt hiszem, romboló hatását, s nem építő, erősítő hasznát éreznők.

Előre kell oda már elkészíteni a dolgokat, ne hogy a nézetek, vélemények, összehozhatlanul elágazzanak.

A magyar protestántizmus belételemre, kormányzatára elkerülhetlenül szükséges törvényjavaslatokat előre meg kell készíteni, azt ismertetni s ha jó üdvös, annak pártolókat, támogatókat szerezni.

Ily egyházi törvény létrejötte a magyar protestántizmusra nézve életkérdés.

Ne a dogmák feszegetése, egyoldalú konvent alkotása, szuperintendentiákat még jobban elválasztó, erőket szétosztató, egyenletlenséget szülő egyleteteket alakítsunk, hanem állítsunk „Evangeliumi protestáns egyletet,“ melynek hivatása lenne a magyar protestántizmus lételemén virágzó, élő egyházat, boldog, valóságos népet alkotni.

Hogy miként alakítsuk meg ezen egyletet, mely a magyar protestántizmusnak nem csak védője és fejlesztője, de a magyar protestántizmusnak szíve is lenne, jövőre fogom elmondani.*)

V e r i t a s .

I R O D A L O M .

(Könyvismertetés.)

„T e m e t k e z é s i l a n t .“

Irta B ö r z ö l i G á b o r n-tótfalusi tanító, IV-ik füzet nagy 8-ad rét, 143 lap. Nyomatott Pécsen ifj. Madarász Endrénél 1875.

Á népi számára levén írva, a darabokon átvonuló szellemnek, a bennök lefektetett értelemnek, gondolatnak is népies s könnyen érthető modorban és alakban kell kifejezve lenni! . . .

*) A szönyegre hozott tárgy fontos, egyelőre csak két észrevételem van. a) Szerintem (lehet tévedek) a pánszlávizmus politikai tendencia, összefügg a nemzetiségi modern elvvel, európai jelentőségű, s egy területi ponton nem oldható meg. Fatalisnak tartanám, ha az egyház, m i n t e g y h á z , politikai kalandokba ártaná magát. — A magyar államot fenyegető politikai irányzatot állami téren kell semlegesíteni. A skót egyház a leglelkesebben támogatja a cseh ref. egyházat, a romanizmus és germanizmus elnyelése elől hithűségök mentendi meg Huss utódait. Az összes szláv elem kevésbé lenne veszedelmes Európára, ha protestánsná lenne. Protestánszt protestáns ellen egyházi téren szembeállítani igen kritikus. Ne csak specificus magyar, de európai és evangéliumi szempontból vegyük gondolóra a kényes dolgot. b) A másik észrevételem: e g y e t l e n e g y l e t , bármily óriás mérvű és szabásu legyen az, élő, virágzó egyházat egy magára nem teremthet. Minden térre, minden különleges célra külön, úgy szólva, szakszerű egylet kell Anglia, Amerika stb. fénylő példája ott világol.

T e n n i k e l l ! ez az életszükség, ha tovább is szunyadozunk, dicstelen sir felé közeledünk.

S z e r k .

Szerző művét 3 főrésztre osztá fel, u. m. „Elő rész,” „Áldományok” (!) — miért nem áldások, vagy bucsúszavak?! — s végre „Temetőben” című szakaszokra. Ez utóbbi cyklusban legtöbb figyelem keltő darabok foglaltatnak, gondolat mélység magvas eszméi, s a nyelvnek erőteljessége által leginkább kitűnnek, s az egész mű fénypontjai közé ezek számíthatók!

A „Temetkezési lantban” általánosságban szólva: több a fény, mint az árny!

E kedvező véleményadásra feljogosítanak több oly kiváló darabok; melyek valóban megragadják az olvasó figyelmét, s tehetséget árulnak el; a hangulatteljesség, az érzelemnek szép kifejezése, a külalaknak eléggé szabatos kezelése, s a tárgyla-gosság s végre mi ily halotti búcsúhangok tolmácsolásánál fő-fő kellék: a Jézus Krisztusba mint Megváltóba vetett erős hit által!

Egyes darabjain szerzőnek az a mélabús, elégiai szelid hang vonul keresztül; — mely mint csendes éjben beszélő viszhang, rokonérzelmeket költ fel az emberi kebelben; s a jövő örök élet boldogító reményét, hitét felébreszti a csüggedt szívek rejtekeiben.

Vannak azonban mindezen szép tulajdonai mellett is hiányai, árnyai, szerző darabjainak! e hiány rejlik a technika nem mindig szerencsés kezelésében, — több rövid sorokban írott darabjain szerzőnek kis erőltettség látszik, a nyelv sem gördülékeny, sőt prósa felé hajló.

E fogyatkozás mindamellett nem sokat von le szerző érdeméből, ennek daczára is nem lehet művét nevezni: üres rim-pengésnek.

Szerzőnk költészetének szebb virágai közé sorozhatók a következő című darabok:

„Hirtelen halálulány koporsójánál” (15. l.) „Emlékünnep öngyilkos hadfiért” stb. (24. l.) — melyben itt-ott megindító hang üti fel magát, — „Agg leány temetésénél” (33. l.) „Pórleány búcsúja édes anyjától” — nyáron — (51. l.) szerző darabjainak ez legkiválóbb gyöngyszeme! mit a belőle vett, s alantabb álló idézet igazolni fog. „Nyolcz éves fiu sirköve letételénél” (113. l.)

Kötetlen beszédben írott darabjai mind szépek. „Téli gondolatok kis leány sirjánál” (95. l.) „Elmélgedések a halhatatlanságról” (121. l.) „Létele és élet” (126. l.) főképen kiválnak; mint nem „hétköznap” eszméket pengető elmélgedések.

De beszéljenek magok az egyes darabokból vett idézetek; melyek érdemesek és méltók arra, hogy e Lapban is napvilágot lássanak!

Álljon itt először is a

„Pórleány búcsúja édes anyjától.”

Letettem sarlómat, — elhagytam a mezőt,
— Elmentem egy másik, — egy tündér mezőre,
Hol oly ruhát ölték, mit az ég keze szőtt,
— Hol az angyaloknak vagyon menyekzője!

Ketté tört szivednek oka lett halálom,
Te vagy az óh anyám, ki megtörve állsz itt,
És én bús angyalként ama dicső tájon,
Számlálgom a te szemed könyhullásit!
Fejér néma hattyu — édes tiszta emlék,
Ez simul szomorun óh bánat te melléd!

Soha aratási dallomat nem zengem!
Koszorút nem fonok, dús buza-kalászból!
Nem mosolyodom el a szőlő gerezden
Csergő patak az én dalommal sem játszol!
Óh anyám mindezek, de által nyilálnak
Hogy vége ne legyen a hervasztó jajuak!

Képemet nem látod — fürtjeim nem lengnek,
Nem járok előtted, csillag tündökléssel!
Mosolyán sem éledsz szelided lelkennek
— Lánysereg zömében, soha sem ösmérsz fel!
Hiába tévedez bánatod én értem, —
Nem találsz engemet, sem mezőn, sem réten! stb. stb.

Van még két szakasszal hátrább egy igen szép megindító strófa, álljon még az itt mutatványul:

„Élek, s énekelek, de nem gyarló hangon,
S nem ily muló testben, mint e leánytársak;
Engedj édes anyám menny-égben mulatnom
Hogy én szemeidben könnyeket ne lássak, —
Nyögésed felhallik, — sóhajod hozzám száll
És leszek bánatos mennyei virágszál!”

Még egy versszak álljon itt másik figyelemre méltó darabból:

„Nyolcz éves fiu sirköve letételénél.”

„Követ hoztunk hamvadó virágszál,
Emlékkövet, sirhalmod fölé!
Rávésték, hogy hamar elvirágszál,
Hamar szállt az illat ég felé!
Álmaidhoz siri gyászdalt hoztam,
Óh aludjál nála, édes hosszan!”

A prózában írott darabokból is álljon itt mutatványul pár sor. „Létele és élet!”

„Én élek, s ti is éltek! — A ki én bennem hisz — ha meghal is él az, és valaki hiszen én bennem soha meg nem hal! Koporsó — elveszett e mennyei szavakban diadalma! — A testről, mely benned senyved, bátran elmondhatjuk: — lételed nem vala élet! — az élet mennybe ment! Leeresztünk a sirba minden félelem nélkül... Kettőt hozott elő Isten a teremtés művében: lételt és életet! A lételt tenyészéletnek is nevezik, de azért a létel és élet között oly nagy különbség van, mint Isten és e világ között, létele van a természetben mindennek, ... élete csupán az embernek van!”

Hátrább pár sorral igen szépek még e következő sorok:

„Bizzatok. reményljetek! az ember élete nem vész el! Egy tiszta könycsordulat is magában tartja ennek bizonylatát! ... Óh e koporsónáli mélységes zokogás, egyetemben a csorduló könnyel — életnek zokogó patakja! A koporsónál a sir szélén, ah! úgy bebizonyul a halhatatlanság, a midőn a köny a zokogó ajakhoz csordul, — mintha felakarná fogni az ígét, hogy legyen az életnek vize! Hiszen ige, — élet zokog az ajkakon! Istennek lelke, lehellete van az emberben, mely többé nem az Istenbe, de az Istenhez tér vissza” stb. stb.

A munkás szerző mindenestre dicséretet érdemel, s e mű — mint használható segéd könyv — a legmelegebben ajánlható a néptanító urak pártoló figyelmébe!

K ó s a E d e.

Könyvészet.

Ertesítvény a reformátusok ménesgyoroki gyülekezetéről az 187⁴/₅-ik évre szerkeszti és kiadja Rácz Károly a m.-gyoroki ref. gyülekezet predikátora. Első évfolyam, ára 30 kr. Sárospatak, 1875. 8 r. 42 l. Ajánlva Kovács Lászlónak az egyház főgondnokának. Tartalma: A m.-gyoroki ref. gyülekezet egyháztörténete 2—26 lapokon, Apaffy M. adománylevele 1678-ból; az egyház jelen állapota a gyülekezet tagjai; az egyház vagyona; népmozgalmi kimutatás (született 18, meghalt 12, házasult 10 pár) iskolás gyermekek száma 40, stb. Egész évről közölve van „Igehirdetés“ czimen az alapige, s a beszéd tárgy. — Diszes és gondos kiállítás, a lelkes lelkiismeretes buzgóságának s búvárkodásának maradandó emlékjele e füzet. Méltó, hogy megfigyeljék más gyülekezetek is! bár minden gyülekezet ily életjelt adna magáról az egyházi öntudat elevenítésére is befolyással lenne, mire felette nagy a szükség.

Az udvarhelyszéki reformált egyház megye közgyűléseinek jegyzőkönyve, szerkesztette Dáné Mózes e. m. főjegyző, Székelyudvarhelyt, 1875. 8 r. 48 l. Közölve van az e. m. papi és tanítói özvegy-árva-gyámintézet alapszabályzata. A közgyűlés a „Bethlen Gábor segélyegyletet“ nem ajánlta elfogadásra.

A méter és régi mértékek könnyen érthető átszámítása... az új mértékek ábráival... szerkesztette Bányai Literáti Károly gyógyszerész. Kolosvár. 1875. 16 r. 64 l. ára 20 kr. Készen levén táblázatokban és rovatokban a mértékek átváltoztatása, a gyakorlati gyors használatnak igen megfelelő kézi könyv.

Magyar könyvesház, 13. 14. füzet. A II. folyam 3. 4. száma, ára 40 kr. Kiadó Aigner Lajos, Budapesten. E kettős füzet tartalma „tréfás népdalok stb.“ Székely Sándor gyűjteményéből.

Irodalmi Értesítő, könyvészeti szaklap 11. száma november hóra. — A cikkek közül kiemeljük „A Corvinkönyvtár történetéhez“ és „a régi magyar munkák ajánló levelei“ címűeket. Szerkesztő Márki Sándor.

Buzárovics Gusztáv Irodalmi Értesítője, megjelen Esztergomban minden hó elején, egy évre 1 frt. A 8. és 9. számban bírálatok és ismertetések közölve. Dr. Nogáll Kátéről stb. — Új könyvek, kath. lapirodalom stb.

A bási missió társulat évi tudósítója: „Sechzigster Jahresbericht der evang. Missionsgesellschaft zu Basel auf 1. Juli 1875. bearbeitet von Joseph Josenhans Inspector der ev. Missionsanstalt.“ Basel, 1875, 8 rét. XXXI+146 l. Tanárok az intézetben Schott, Braun, a két Kolb, Epple, Frohmeyer, és 5 segédtanár. A növendékek száma 6 osztályban 88, magyar növendék egy sincs. Bő és részletes felvilágosításokat ad a jeles intézet összes működéséről. — Szívvel kívánunk virágzást neki!

S Z E M L E.

a) Belföld.

Magyar missió.

(R.) Ez csak is az ágost. és helv. hitv. evangélikusokat illeti Magyarhonban. S mi lehet az? — Alapítsatok mis-

siói állomást; akár önállót, akár német vagy angol hitsorsbeliekkel egyetemben, de magyar missió czim alatt. — Ha tetszik és lehetséges, legyen ágost. és helv. hitv. missiói állomás; önálló vagy tetszés szerinti csatlakozással, csak világosan álljon a név: magyarországi missiói állomás! — A hittérítők is honfiaiink legyenek! s miért akarom ezt oly szigorral keresztül vinni? Elmondom azonnal.

Terjeszteni az Ur országát legfőbb egyházi feladatok közé tartozik! — Hit szeretetben jelentkezik; a kiket szeretünk, azokat mindenben részesíteni akarjuk; hát az üdvözítő hitben visszatartók lennének? — Három század mult egyházunk felett e honban, s mi a missió körül igen keveset tettünk: mert önálló állomásunk nincsen! semmiféle éghajlat nem mutat magyar ev. egyház áldozatára!

Meglehet, hogy annyi év összege alatt, missióra szánt filéink ezerekre mennek, — meglehet; — de a magyar ev. prot. egyház világossága véka alatt keresendő!!! — Ha csak fél-krajczárt lélekszám szerint missióra adakoznánk, mennyi gyűlhetne össze?! A tiszántuli ref. egyházkerület 1873—74-ben: 39,098 lélekkel kevesbedett! — Nem az Ur szigorú keze jelentkezik-e itt? Mi nem terjesztjük az Ő országát halál-árnyék lepte földeken, azért kevesbedünk, mert a mennyeknek országa legfőbb törvénye ez: a kinek van, annak adatik, miszerint többet birjon! — Mindennemű szaproda s hűségben alapszik!

A pogányok nagy mezején a magyar-honi protestánsok nevét hol emlegetik?! — Háromszáz éven túl, nem volt időnk, nem volt fillérünk az Ur dicsősége terjesztésére?! E részben ne is mentegessük magunkat! — Tegyük jövőre tehetségünk szerint! — Ha talán az egyházkerületek rendelkeznének ez ügyben, hozzájuk csatlakozunk, ha pedig nem: akkor vessék meg egyesek az alapot az Ur végmeghagyása nyomán! Osztrák Magyar monarchia, hol van a te missiói állomásod?! — Magyar hazám! ösmered a szabadsági harcokat, egyházi s világi ügyben, hát a missió nehéz kereszt-utait nem akarnád ösmerni? — E magasztos téren szabadság szülte lépteid, kegyelet adta munkálkodásod, hitélet hozta buzgalmad nem volna föllelhető?! — Bátran szolgáljuk az Urat, mert Ő megváltott, miszerint fényében járjunk s fényéhez vezessük a bálványimádó milliókra menő setétség fiait!!

Üdvet terjesztve üdvözülünk!!

Az ur áldása lebegjen Magyarországon evangy. missiója felett most és mindörökké!! — Sequere me!!

* * *

Megjegyzés. Ki ne örvendene ily kezdemény sikere felett? Missiót külföldön azonban csak erős életű egyház alapíthat s tarthat fen. Előbb a belmissióval kell kezdeni; addig is míg lelkészek tömörülnek külön missióegylet alkotására, czélszerű lenne egy két magyar ifjut a bási ténitő képző intézetben taníttatni, s évenként pénz-áldozattal járulni a már működő külföldi testvérek céljaira. Már a finn protestánsok is alapítottak missiót, ezzel ünnepelvén meg 700 éves fordulóját ker. vallásra térésöknek. Mi magyarok, fájdalom! mindenben elmaradtunk. Egy két egyházi lapunktól várni mindent hiu ábránd, külföldön a Lap kifolyása már élő erős organismusnak; nálunk a lapokat, bármelyiket, kivált az egyháziakat, elolvassák, a kik olvassák, aztán félre teszik, s a legszebb szó is csak hang marad, mely volt s nincs. Komoly férfiak, elvtartó jellemek tömörülése alkot csak

műveket! Minden vallási eszmének apostolainak kell lenni. De hol vannak nálunk az ily apostolok? . . .

S z e r k e s z t ő.

Öszinte szó középtanodáink ügyében,

s r ö v i d é r t e s i t é s k i s u j s z á l l á s i 6 o s z t á l y u k ö z é p t a n o d á n k r ó l.

Középtanodáink sorsa még most is függőben, a törvényjavaslatok még mind ekkorig sincsenek az országgyűlés által érvényre emelve.

Bár debreczeni főiskolánkban történnék is előhaladó lendületek: de vidéki középtanodáink miként szervezése iránt semmi mozzanat sem látszik. — A tiszántuli f. t. egyházkerület még eddig, mint látszik, vidéki középtanodáink ügyét nem tette figyelme kiváló tárgyává; a debreczenit azonban évről-évre, lelkesült örömmel látjuk, azon színvonatra emelni, melyen a jelenkor tudományos előhaladása szerint állania kell; míg ellenben vidéki középtanodáink érdekében ily gond, figyelem nem észlelhető.

Vidéki középtanodáink szervezése, a magyar nemzetiség, öntudatos vallásos hitélet, tudomány, nemzeti műveltségünk érdekénél fogva, elodázhatatlan. Vidéki középtanodáink szervezése elhanyagolása vést rejt kebelében, hátrányt hazánkra, hátrányt a szabad szellemű protestantizmusra. Hogy középtanodáink, szentesítettven a középtanodákat illető törvényjavaslatok, haladék nélkül rendeztessenek, nemcsak kívánatos magunk részéről is, de óhajtandó egyházi és jogi szempontból az is, hogy tanintézeteink, saját kormányzatunk és felügyeletünk alatt rendeztessenek és állitassanak fel, érvényben levén törvényeink szerint a királyi legfelső felügyeleti jog.

Középtanodáink szervezése a törvényjavaslat szavai szerint nagy és fontos feladat, csaknem lehetlenséggel határos; mert mindjárt azon megdöbbentő kérdés merül fel, honnan s miből kerül ki a tervezett nagy költség.

Nagy előny, kibeszélhetlen haszon volt összes protestantizmusunkra mind eddig, hogy egyes nagyobb városaink, és egyházaink példátlan áldozatkészsége, vallásukhoz buzgalma tartotta fel középtanodáinkat, emelte koronként lehető virágzásra, annyira, hogy azok egyensúlyt tarthassanak a leghatalmasabb, és leggazdagabb hitfelekezet tanintézeteivel is. — Ugy tudom, lehet azonban másképp is, hogy tiszántuli egyházkerületünkben levő középtanodáinkat, — kivéve a debreczenit, melynek létezésére gyülekezeteink segélye vétetett igénybe — egyes egyházaink tartják fel nagy áldozatokkal minden más egyházak anyagi hozzájárulása nélkül. Vajjon most, midőn rövid idő alatt előtérbe lép a végleges szervezés, és szervezet, képesek lesznek-e anyagilag, középtanodáinkat feltartó egyházaink, ha buzgalmuk lángoló, akaratuk szilárd is, teljesíteni a törvényt szabta követelményeket. — Alig képelem, középtanodáinkat, mint szent örökünket pedig birnunk kell. — A reformáció, haladó szellemében, és tanintézeteiben él, egyház és iskola egymástól szinte elválhatlanok — mert reformált kormányzatu iskolák tarthatják fel a reformált szellemet, melyet hazánkban elhamvadni nem szabad hagynunk.

Jelenben 6 osztályu középtanodákkal biró egyházaink alig ha lesznek képesek 8 osztályuvá emelni iskoláikat, nem rendelkezhetvén a törvényjavaslat szavainak megfelelő anyagi erővel. Mit tegyünk hát, ha középtanodáinkat, atyáink e szent hagyományát, szívük véreért keblünkről leszakadni nem akarjuk? Erre nézve akarom szerény véleményemet nyilvánítani, mely

röviden ebbn áll. „Összes felekezetünk, egyházkerületeink magokéva tévén középtanodáink létezését, jól felfogott saját érdekünknel fogva, anyagi erővel azaz pénzzel pártfogolják és segélyezték felekezetünk minden egyházát, azon egyes egyházainkat, melyek eddig saját erejükből tartották fel középtanodáikat. Ha ennek kivitele sikerül, akkor tanintézeteink nem egyes gyülekezeteikéi, hanem az összes felekezetéi leendnek, most „vires unitis“ kell tennünk, s így teljesül „vires unitae agunt.“ Erősebb lesz így a kapocs egyes egyházaink, és összes felekezetünk között, megoszolván a teher, az elviselhetőbb lesz, a szellemi eredmény pedig sokkal nagyobb. — Ily terv létesíthetőségéről egyházunk tapasztalt kormányzói, avatott férfiai gondolkozzanak, tervezenek, terveiket hozzák köztudomásra.

Tiszántuli egyházkerületünkben 3, 8 osztályu középtanodánk van, jelesül Debreczen, M.-Sziget, H. M. Vásárhelyen, ezekenkívül szükségesnek látnám még két vagy 3 nyolcz osztályuak emelését oly vidékeken, hol reformált hiveink tömörülve laknak, így például Szatmáron, Biharban valamely nevezetes helyen, és Kisujszálláson, mint reformált vidékek központján. Mely tervek kivitelét nagyon megkönnyíti az, mivel mindegyik helyen meglehetősen jól rendezett 6 osztály van. Saját érdekünk követeli, hogy a mely buzgó városaink, egyházaink, 8 osztályu iskolákat nem tarthatnak; legalább 4 osztályuban, tartsák fel a magok, és a közjóra eddig kegyeletesen ápolt középtanodáikat.

Még nem késő, gondolkozzunk, készüljünk, hogy mikor üt a végrendezés órája, készen találtassunk, tanintézeteink hátrány nélkül folytathassák szellemi munkájukat. Egyházkerületünk karolja fel vidéki középtanodáink ügyét, szent, és fontos hazai ügy ez, egyházkerületünk és egyes egyházaink egyesült akarattal, buzgó lelkesültséggel hajtsák végre középtanodáinknak a törvényszerinti berendezését. — Adja Isten, mihamarább.

Szerény s közczélu eszme nyilvánításom után, szabad legyen, bár szük keretben is kisujszállási tanodánk mult évi állapotát felmutatnom.

A 6 osztályban a rendes tantárgyak előadásával 4 rendes tanár foglalkozott, a tananyagok ily beosztásával. Az első és második osztályban tanított minden tantárgyat Szabó Imre het. 28 órán. A harmadik és 4-dik osztályban Győri Lajos tanította: a vallást, magyar, latin, németnyelvet, történelmet és földrajzot hetenként 26 órán. Az 5—6-dik osztályokban Koncz Lajos a szám- mennyiség- természetrajzot, vegytant 26 órán. Az 5. és 6-ik osztályban K. Hajdu Lajos előadta a vallást, magyar, latin, görög nyelvet, történelmet és földrajzot hetenként 24 órán.

A mellék tantárgyakban működtek, jelesül: műéneklés tanításban Porteleki László orgonista-énekvezér, a tornászatban: Mészáros Ferencz elemi fitanító, a rajzolásban: Jóna Pál elemi fitanító, ki e tanév második felében választott a rajztanító-ságra. Az önkéntes vállalkozóknak zeneórákat, hegedűn, vagy zongorán, Welding János műzenész adott.

Tantárgyak azok, és oly terjedelemben, a mint a f. t. egyházkerület által kiadott taurendszerben meghatározva vannak azon hozzátétellel, hogy a vegytan is a 6 ik osztályban a nyári tanidőben hetenként 6 órán előadatott tanár Koncz Lajos által.

Növendékeink száma a lefolyt tanév végén 77, melyből 25 vidéki, jelesül: Kenderes, Kis Körü, T.-Szalók, T.-Bő, Rékas, Fejér-Gyarmat és D.-Ványa, Fegyvernek, Kunhegyes, Madaras, K. Szentmárton, Karczag, Eger, Győr községekéből.

3 ösztöndij osztatott ki, jelesül: Illéssy alapítvány 50 frt. kamatja egy 6-ik osztályunak; a Lovassi 85 ft ösztöndij 6-ik osztályu Szabó Mór, és 5-ik oszt. Takács Áron között osztatott meg

Nagyobb növendékeinknek önképezdők volt tanár Győri Lajos felügyelete alatt. Az önképzés jó eredménye volt, hogy Erdélyi Sándor 5-ik osztálybeli költői dolgozatáért 1 arany jutalmat, Kis Endre, dicséretet érdemelt. — Posztós István 5-dik osztálybeli tornászati ügyességeért 1 ezüst tallért, szavalásért, és műénéklésért többen egy-egy könyvet érdemeltek.

Könyvtárunk néhány könyvvel, de museumunk ez évben nem szaporodott.

K e s z i H a j d u L a j o s,
lelkésztanár.

b) K ü l f ö l d.

Dillmann beszédéből s egy pár észrevétel arra.

Dillmann Ágoston hittanár a berlini egyetemen okt. 15. tartotta mint egyetemi rektor nevezetes beszédét „a theologia mint egyetemi-tudomány felett,” melyet főbb pontjaiban itt ismertetünk. A derék tudós czáfolja beszédében diadalmasan azok nézeteit, kik a theológiát az egyetemi tudományok keretéből kiakarnák rekeszteni; e veszély, szerinte, a hamis barátoktól s az egyház felvilágosult elleneitől jő. A mely egyház a tudomány világosságát nem hordozhatja el, holttá válandik, — az al-rétegekben tarthat még befolyást, de az emberiség irányzó fejlesztésében helye nem lesz.

Mondják a természet tudományok nagyszerű fejlődése a régi fogalmakat lerombolá. Joggal mondhatjuk ellenébe, hogy a világban még más valami is működik mint az öntudatlan, kényszerítő természet-szükségesség; saját öntudatunk tényei alapján lehet szó szellemről s tudatos szabad öntevékenységről; van egy világegyetemet mozgató, vezető főszellem, alapja és forrása minden életnek és öntudatnak, kit mi Istennek nevezünk; így a természettudományok mellett létezik szellemtan, l é l e k t u d o m á n y, mely nyomozza a végesszellem lényegét, beszédét, gondolatát, hatását, fejlődése történetét; valamint a végetlen szellemet is s ennek viszonyát a természethez; körébe vonván a működő okokat és erőket, mint céloknak szolgáló eszközöket. Nem lehet alapos kifogás az ellen, hogy a physika mögött metaphysika jő, s a vallástudomány jogosnak ismerendő el. Hisz a v a l l á s több, mint üres ábránd, avagy ravaszág és félelem szülötte, — emberi természetünk ösztönéből forr az ki, innen van, hogy nem hiányzott s hiányzik az egy népnél sem — oly egyetemes ösztön az, mint az értelmi és beszélő képesség. Belénk van születve: az istenről határozott képzetet nyomozni s tisztább-tisztábban fejteni ki. Megfelel-e valóság, alanyon kívüli lény, az Isten-eszmének? az eszmélkedést e téren a bölcsészettnek kell átadni. Tapasztalatainknak valódiságon (realitás) kell nyugodni; az isteni dolgokról tapasztalat természetesen, különböző a külső érzékelés alá esőktől, összetett s az ember belvilágában megy véghez, így nem t u d a t, hanem h i t.

E h i t, melyet az ujkori anyagelviség és élvelvőség (epicureismus) szótárunkból kitörölni szeretne, szerves közege minden érzékfelettinek és eszményinek; oly kötelék, mely lelket lélekhez, a végest a végtelenhez fűzi, nélkülözhetlen még az emberek egymásközi eljárásában is, szükséges a tudományok körében is, mint az igazságba való hit. — A vallástannak helyét a tudományok keretében biztosítja az, hogy lelkünk egy alaperejének s egyetemes emberi ösztönnek felel meg.

H a a k e r e s z t y é n v a l l á s pusztá foglalata lenne

tételes határozatok és szokásoknak jogi értelemben, mégis joga volna a ker. theológiának, mint a ker. egyházzal való tannak az egyetemi tanok sorában; hisz az egyház még mindig oly állandó és mélyen nyúló hatalommal bír minden életviszonyainkban, melyel számot kell vetni, mindaddig míg az állam nyíltan hadat nem üzenne neki.

Nekünk protestánsoknak e felett még szükséges, azt, mit a keresztyénség tanít és sürget, é s z s z e r ü l e g megalapítani; a mi feladatunk a ker. vallást, hitmódot, a legfelségesebbet és legtökéletesebbet alapítani meg okokkal, mert az nem tisztán isten és ember ismeretet fejteget, hanem megmutatja a leghelyesebb utat s a legszellemibb eszközt az ember felemelésére s az élet tökéletlenségeitől való szabaddá tételére; a történelemből bebizonyítható, hogy az nép ifjító erő, — tapasztalatok szerint az a bűnösöket Isten fiaivá ujjászülő erő, önmeztagadó, lemondá-i erő . . . A vallás is első rendű és fontos szivszükség az ön- és világtudatra ébredt embernél, ezt a vallás terén a keresés és találás ezer éves folyama az ó-szövetség népénél, s 2000 éves, az új-szövetségénél fényesen igazolja.

A mi összes művelődésünk a keresztyénségen nyugszik, hogy némely tudományok csak akkor virágoztak fel, miután az egyházi gyámkodás alól felszabadultak, mitsem bizonyít ez állítás ellen, maga e gyámkodás nem volt épen keresztyéni, hanem az egyház hibája. Vessük félre az anyai földet, melyből az eszményies és emberi szellemi miveltség vetése kelt ki, a mag is elvész. A régi klasszikus világot bölcsészet és moralrendszere nem menthette meg. Midőn hiányzik a természet és lelkivilágban ható Istenbe vetett hit, hiányzik az embertől az őt erkölcsi életre kötelező alap s magasb rendeltetéséből való hit; magának a jónak fogalma ingadozni fog, nem látja be, miért kell épen annak lenni jónak, a mi neki ilyenül tüzetik fel. Ha minden létező nem egy fensőbb s mindent határozó akarat eredménye, hanem létérti és jogérti küzdelemé, melyben az erősb nyer: akkor a szeretet helyébe önzés lép cselekvés elvül s az erkölcsi világrend felfordul. Maga a tudomány, s általa szerzendő belátás a kötelem mezejére, kis köré, míg a vallás mindenkié, a legképzetlenebbé is.

A t h e o l o g i á n a k mint tudománynak is teljesíteni kell kötelességét. A mit hiszünk tudattal kell közvetíteni, hogy megnyugtató legyen. A tudomány feladata az isteni dolgokról való eszméket új világításba helyezni, az ó alakot ujjá képezni, a betű az idő műve, csak a s z e l l e m a z ö r ö k. feltétlenül szent egyedül csak az Isten; a hittan sem száll készen le az égből; a mi megállapodik, elhal; ez okon szükséges és fontos egyetemi körben mivelní a theológiát, s a testvér- tudományok b i z t o s eredményei szerint, hol lehet és szükséges, módosítani annak tanait. Itt uralkodik a szabadság szelleme, mely csak a dolgok természetében fekvő korlátokat tűr; itt az igazság a czélja mindennek; a tudományok társaságában vehet ujjá születést a theologia.

Az egyháznak nincs ma az a hatása, mi volt régen, alkotmányi javítások még nem segíthetnek itt. A kór székpontja fekszik a hittan s a modern tudat közti meghasonlásban. Itt nem zsinat és többség, hanem a theologiai tudományosság lesz a döntő. Új reformáció kell, mert a reformáció a biblia betűjénél megállt volt. A főfeladat a bibliáról szóló tanok alapján korhoz mértén felépíteni a dogmatikus tanöszletet. — A kinek szivén fekszik az emberiség jólete segíteni fog a hit és tudat közti harc kiegészítésére. — Dillmann szerint e kérdés csak Németországon oldatik meg, h a m e g o l d h a t ó (wenn sie lösbar ist.)

Ezeket a főbb pontokat emeltük ki a nevezetes rektori be-

szédből. Sok szépet és valót tartalmaz ez. A legveszélyesebb kornézetnek tartjuk mi is kizárni akarni a hittanszakot az egyetemi tagozatból, szerencsétlen modern eszme az. Erkölcsei alapja is megrendülend az államnak, ha az Isten tant kizárja a tudományok sorából; a ki a teremtmények tanát elfogadja, a teremtőről szóló tant okszerűleg nem szabad mellőznie.

Dillmann tárgyalásában több fogyatkozást, vagyis árnyoldalt látunk, p. o. hogy az alak vagy j e l e n s é g t a n t nem méltatja kellőleg; igaz az, hogy csak a szellem az örök, de a szellem jelenségei, alakjai bár változnak, változtathatók, de lényeges külsőitők; magát a vallás szellemét a bibliából mint örök bányából kell kikutatni, a ki a kincsbányát sziklázata miatt elhagyja, nem fedezdi fel az aranyereket. Hol keressük az örök szellemet? Ez is megjelölendő.

Nincs kifogásunk az új reformáció ellen, de az a „k o r h o z m é r t” reformáció nem elég szilárd szabályzó, magát a kort és szellemét is bírálni kell s magát a kort is idomítani az isteni elv alapján, mert lehető egy istentelen irányzatú kor is.

Tehát dogmák kellene, sőt dogmák rendszere! helyes! ez a mi álláspontunk is... a kérdés lelke: milyenek s mik lesznek a helyettesítő új dogmák; míg ezt nem látjuk, megnyugtató nem leszünk, s nem levőkért a levőket el nem dobhatjuk.

Tudat és hit közt harc van, — volt ez csaknem mindig, sőt lesz is, — a kiegyenlítés is mindig ideiglenes marad, mert örök béke és harcztalanság nem a tudomány szüleménye. Mi is működünk a kettőnek összhangzóbbá tételén, de ez szerintünk ott lehet, hol a tudat és hit köre egymásba vág.

Bizonyos scepticismus látszik azon tételében Dillmannnak, „h a m e g o l d h a t ó” a kiegyenlítés! Ez a hívő kebel reményét lehangolja. A vallás, épen mert szükségesség, el nem nyomathatik csak ideiglenesen s egyesekben; s a hívő szív megtalálhatja a megoldást, csak ne pusztán a tudomány oraculmára hallgasson.

Dillmann mindent a tudománytól s egyetemektől vár. Ez helyes volna, ha a vallás merő tudomány volna. A keresztyénség nem egyetemekben támadott, s nem csak egyetemekben él, nagyon sokat tesz és tehet a tudomány, de mindent az sem tehet. — Hogy csak Németországban tartja megoldandónak a fontos kérdést, ez is azt mutatja, hogy a vallást tudományos oldalról fogja fel. Lehet, hogy a német nemzet a gondviselés kezében kiválóbb eszköz, a mint volt a héber az ó-szövetség idejében, — de ez a jövő titka; mi azt hisszük, hogy ha a német nemzet kitalálna halni a földről, a keresztyénség és jövője azért vele nem enyészne el. — A keresztyénség és vallás sorsa nincs egy nemzet léte és génusához lánczolva.

S i l ó i.

A kampeni theologiai főtanoda.

Hollandiában az állami egyházból független s szigoruan kálvinista theologiai főtanoda, mely 20 évvel ezelőtt alapított Kampen városban, jelenleg 70 tanulót számlál. Ezen „szabad egyház” 100,000 taggal bír, kik a vidéken, városok és falvakban, szórvák szét, 240 lelkész és evangélista által gondoztatnak lelkileg. Ez orthodox élő egyház 1873-ban majdnem két millió frankot gyűjtött és fordított az istentisztelet, a szegények, az özvegyek s a lelkészek árvái, a hittani főtanoda, ker. iskolák és missziók segélése, és fentartására. Imé mit tehet a hit hatalma 100,000 egyszerű emberben, minden tagra körülbelül 8 forint évi vdakozás esik. Ha minden protestáns ember hazánkban

évenként ennyit fordítana egyháza javára, hol lennénk? Az orthodoxia, valamint autonomia is, csak akkor élő és valódi, ha tetekben fényeskedik és semmi áldozattól nem vonakodik.

A waldens egyház missziói működése.

A waldens egyház bizottsága csendesen de hatályosan működik az evangéliom terjesztésében Olaszországban. A múlt évben 180 egyén fogadtatott be, főleg a r. kath. egyház kebeléből mint urvacsorával élő, 367 van oktatás alatt. Összesen 76 helyen hirdetteti az evangéliomot, u. m. 33 egyházban, 13 misszió állomáson (hol még egyház alakulva nincs), s 30 falusi vagy városi helyen utazó evangélisták által. A bizottság szolgálatában 97 egyén van, ezek közül 17 világi egyén, 10 iskolatanító és evangélista, 49 tanító, 23 pedig felavatott lelkész.

Ami Bost.

A m i B o s t született 1790, Genfben, atyja a moráv társaság tagja és kántor volt. Az ifju Neowied és Genfben végezte tanulói pályáját, 1814 avattatott lelkészszé. Két röpirata miatt, melyben az akkori genfi lelkészkart és hittanárokat mérész volt megróvni azért, mivel megsértették az egyházi szabályokat, tudva elferdíték az egyház hitét s ujitásaikkal félrevezették a közönséget, — törvényszék elé állítván, elítéltetett (1826) s lelkési rangjától megfosztatott. 14 év mulva minden ellenzés nélkül foglalhatott helyet a genfi lelkészek közt. — Ő volt a hitébredés egyik főbajnoka, tehát az orthodoxia embere, ez adja kulcsát az iránta való hangulatnak azok részéről, kik az akkor divatos széleselvűségnek (latitudinarizmus) valának barátai. Megírta a „moráv testvérek történetét” s „a keresztyénség megalapítását.” — Ő volt alapítója az „Espérance” (Remény) című egyházi prot. lapnak 1839-ben, mely később Párisba tétetett át más szerkesztő kezébe. Bourges és Melunben lelkészkedett, végül Laforceban. Fia karjai közt 1874 decz. 24. hunyt el Bost tevékeny, változatos életének 84-ik évében.

c) K ü l ö n f é l é k.

D e b r e c z e n i k o l l é g i o m. A főtanodai „hittanszakai önképző társulat” könyomatu 50 példányban kiadott „Közlönye” VI-ik évfolyam 1-ső szám Nagy József végzett hitész szerkesztése alatt megjelent. Előfizetése egy évre 1 ft 50 kr. Tartalma: „Szerkesztői előszó.” „A modern vallástalanság ellen.” Dr. Christlieb Th. bonni tanár után Sörös Vilmós. Bírálata egy „új év reggeli imára” Faragó Bálint; végre tudósítás a társulat megalakulásáról. Az egyház és vallás barátainak rokonszenve kísérendi ifju theologusainkat e szép és helyes munkatérren! — A j o g á s z ö n k é p z ő k ö r is dicséretesen halad a jogszak természetéhez alkalmazott feladványok kidolgozása és megoldása terén s a város figyelmét is kezdi magára vonni gyakorlatias eljárásával. — Ad labores juvenes!

A v é r t e s a l j a i t a n i t ó e g y l e t „Országos tan és nevelészetű társulat” alakítására hívja fel a társegyleteket hivatása lenne önálló, rendszeres tanírodalmat alkotni, s a tan és nevelészet iránt lelkesedő, melegen érző és áldozatra kész közönséget teremteni. A társulat lenne a tan és nevelészetnek középpontja. — Ha az országos tanítóegyletek szövetsége oly irányt találna venni, hogy a vallás, egyház s keresztyénség iránti tisztelet és érzék működése által tompittatnék, az esetben jobban teszük protestáns tanítóink, ha magok alkotnak országos

protestáns tanító egyletet. Nevelést, jót, nem tartunk vallás-erkölcs nélkül lehetők s az emberiség jövőjét biztosítónak; ezt vegyék figyelembe a tanító egyletek.

D o m a n v s z k i E n d r e soproni ev. lyceumi tanár Bölcsészeti történetének 2-ik kötete („az egyházi atyák“) megjelent, s miután elvül az isteninek és emberinek egységét vallja s általában keresztyén bölcsészeti helyes és józan álláspontot foglal el: a „Figyelő“ kritikái heti lap 45-ik számában ezért megróvjá. A „Figyelő“ a keresztyénség és rendeltetése felől érzékkel sem bírván, sőt többször az anyagelvűséget vitatván és dicsérvén, komoly gondolkodók előtt hitellenes nyilatkozata semmi súlylyal nem bírhat. A Pesti Naplóban dicséretes hévvel védte Greguss Domanovszki ker. álláspontját. Örvendünk, hogy valahára a keresztyénség mellett is lándzsát tör az irói kar egyik kiváló tagja.

H a l á l o z á s. Finta Sámuel m. frátai ref. lelkész nov. 11-kén élte 62-ik, papsága 34-ik évében elhunyt, nőt és 6 gyermeket hagyván árvaságban. — (E. P. K.)

U j t a n s z é k. A „Debreczeni Ellenőr“ 236. számában „a debreczeni főiskola némely viszonyai“ című higgadt cikkben indokoltatik és sürgettetik egy széptudományi és szavalati tanszék állítása, hogy e téren példány és vezér álljon az ifjuság előtt.

K a p u v á r t (Somogy) nov. 11. evang. leány gyülekezet alakult a vadosfai anya egyház mellé.

A f e l s ő s z a b o l c s i r. egyházmegye nov. 16. tartott gyűlésen a lelkész fizetés legalantabbja 800 frtban javasolt; az egyházkerületre lelkészi képviselővé Litkei Péter mellé Dr. Heiszler József választott meg. (Sz—cs.)

E d i n b u r g h. A ref. skót szabadegyház új kollegiumában jelenleg 3 magyar theologus tanul, Márk Ferencz, a debreczeni kollégium jeles növendéke, ki 2-dik évre van már itt, s ide Basalból ment át; Csiky Lajos, szinte kollégiumunkban kitűnően végzett theologus; a 3-dik ifju Jánosi Gábor, a nagyenyedi főtanoda kitűnő növendéke, ki előbb Böhl Ede bécsi tanár egyik hallgatója volt s általa ajánlatott a skót ösztöndíjra.

G ö t t i n g a, az idevaló egyetemen tanul jelenleg Nagy Imre, kollégiumunk utósó volt contrascribája, hallgatván Ehrenfeuchter, Wiesinger, Ritschl, Schöberlein tanárok és Gütthe repetentnek előadásait.

P o r o s z h o n b a n az utóbbi 60 év alatt 2000-re ment a keresztyén vallásra tért izraeliták száma.

S a j t ó h i b a. Lapunk 49. számában 436. lapon Kraszmenti aláírás „K r a s z n a m e n t i“-re igazítandó.

T Á R C Z A.

E g y h á z i l a n t.

Ehud.

Biráék könyve III. 12—30.

Erős, bosszúálló! apáink Istene!
Mig borong arczodon a harag fellege?
Mikor feleded el bűnünk? — megbocsátván —
Ime sirunk, nyögünk a kin nyoszolyáján.

A föld — melyre hozál — áldással rakva van,
A t e n é p e d rajta mégis boldogtalan;
A föld — melyre hozál — kincsesel tömve, töltve,
De — átok mi reánk! — nem szabadság földé.

A tejen, a mézen idegen nép hízik,
Megvertél-e minket harmad-negyed ízig?!
Elestünk: emelj fel! nagy a te kegyelmed,
Te irgalmasságod ezer ízig terjed.

Szemeinkből hosszú tizennyolcz év alatt,
Mennyi könnyű fakadt! te megszámláltad azt.
Kebelünk megtisztult: utaidon járunk,
Térj hozzánk ismétlen mi Urunk, királyunk!

* * *

Izrael ajkán igyen zeng az ima,
S repül a nagy Isten elébe . . .
Bűn megbocsátva — elnézve a hiba.

Reszket Eglon királyi széke

A mint Géra fia belépe.

* * *

„Eglon király! Moáb királya!
Légy boldog — a n é p azt kívánja.
Arany, ezüst s mi drága, becses,
Miért szived vágyódik, repes:
Itt van! vigadj, örülj!“

„A n é p küldi, — könye s átka rajt’ —
Nem hallod-é a panaszt, a jajt
Gilgálban s az Éfraim hegyén?!“
S két nagy köny csepp ragyog két szemén
S arczán végig pereg.

„Elég volt már!“ — kardja megvillan —
Sebesen, mint a fényes villám . . .
„A köny, a vér mind te reád kiált!“
S által veré ott Eglon királyt
Moáb népe között.

Gilgál felett harsona harsog,
— Ott harcolnak a véres harczot
Sete- Éhud vezet, — bátran,
Az U r is ott van táborában
És együtt győz vele.

* * *

Jordán partján fut a moáb sereg,
Éhud arczán hála könye pereg . . .
Mig az U r t ó l ismét el nem szakadt,
Lőn Izrael nyo'czvan évig szabad.

Z ö l d M i h á l y.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.